ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVII — Број 205 — Субота, 3 децембар 1955

МИКИ У ЗЕМЉИ ПАТУЉАКА 2

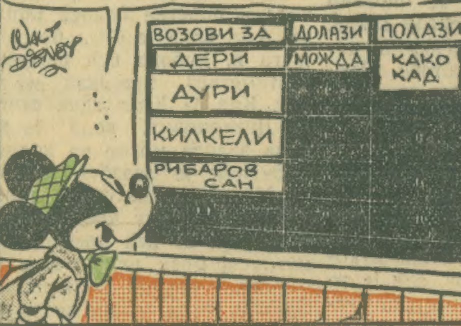

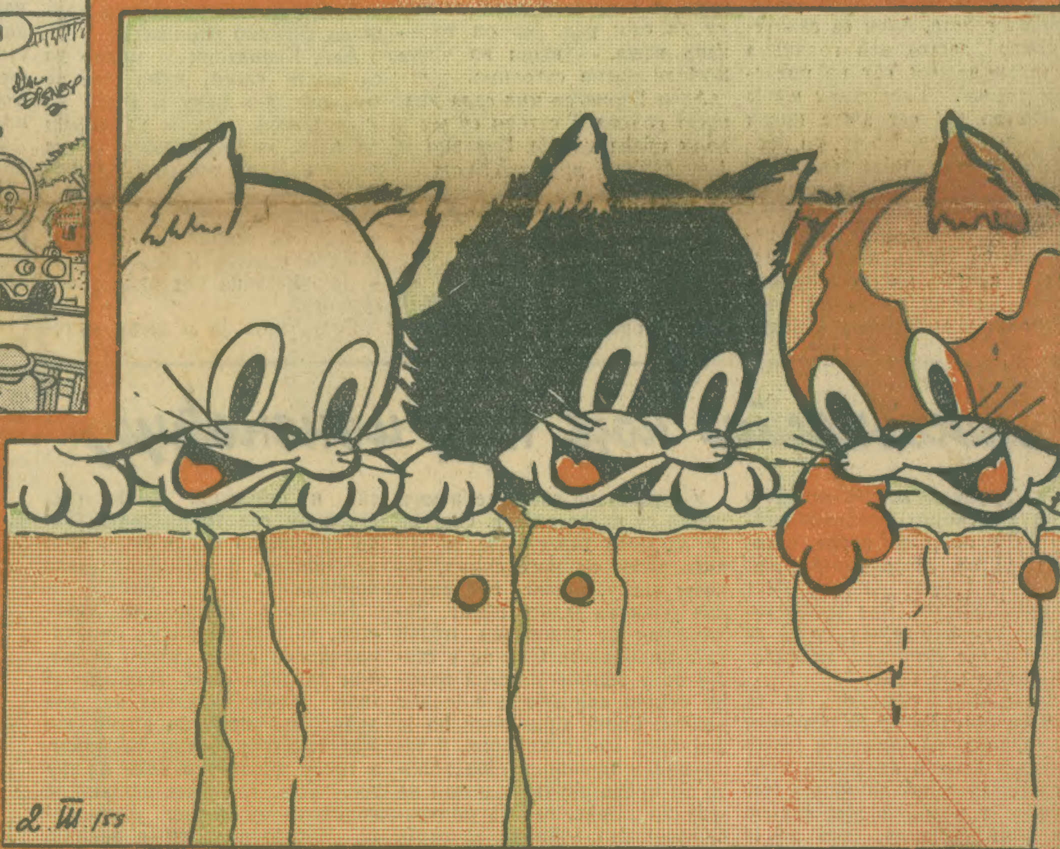

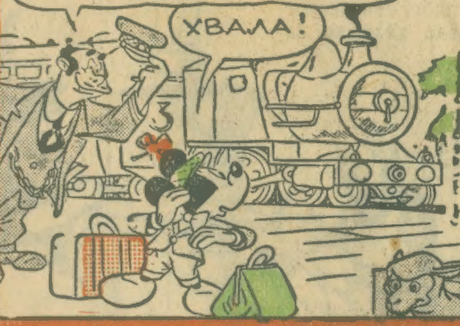

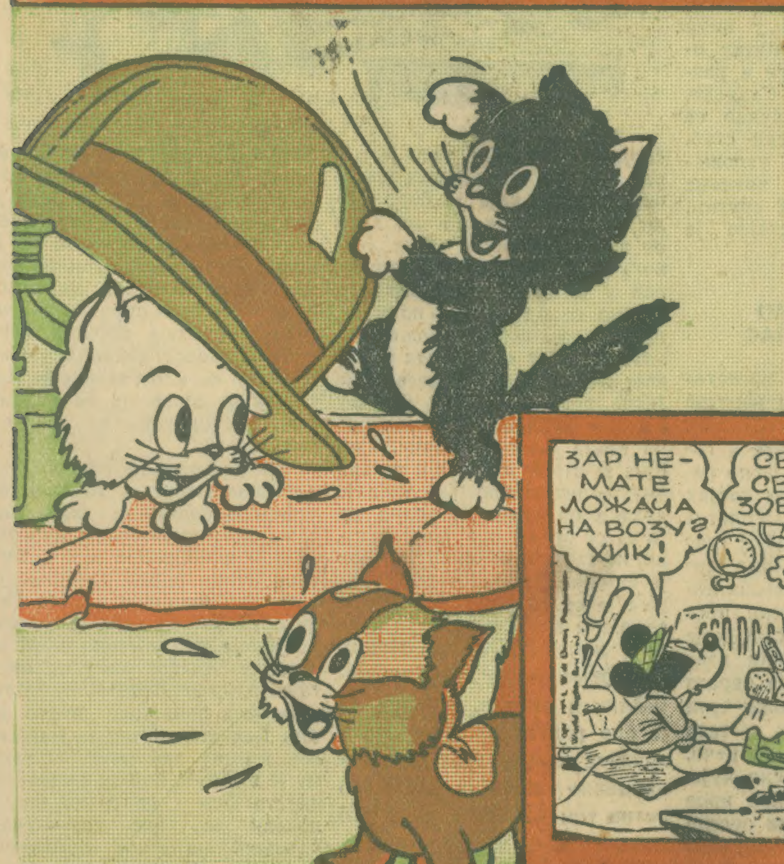

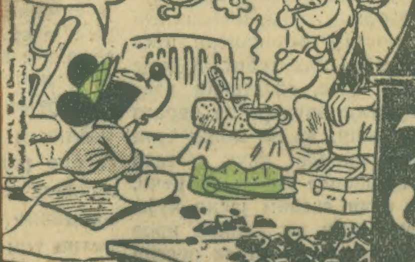

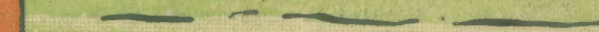

Море је провалило бедеме...

Читавог тог хладног зимског дана звиждао је ветар дуж пусте плаже и преко насипа који је штитио малу пешчану долину на источној обали Енглеске и насеље коме су домаћи становници дали име „Мала Америка". Кад је дан почео да се повлачи пред тамом, која је, због наоблачености, тог дана наступила раније но обично, ветар се претворио у олују, а таласи које је он подизао све јаче су ударали у заштитни бедем.

У тој лепој, тихој долини јужно од Ханстентона живело је почетком 1953 године око сто педесет америчких породица, јер се недалеко од насеља налазила база 49-е америчке ваздухопловне дивизије. Био је 31 јануар, дан исплате на аеродрому, и због тога је у насељу, и поред олује, било живо.

Наредник Килпатрик спремао се да после вечере оде са женом у биоскоп. Његов сусед Френк Фесит намеравао је да вече проведе у кући, са женом и деветогодишњом ћерком. И док је његова жена спремала вечеру, богатију но обично јер се дан примања плате морао на неки начин издвојити од осталих, њихова ћерка Херијет седела је крај прозора и више слушала но гледала како се таласи, велики као планине, како се њој чинило, разбијају о насип.

Ноћ се била спустила и нико није приметио да су таласи почели да се преливају преко насипа, да се вода слива низ његову стрму страну окренуту долини и да је насип на неколико места попустио.

Наредник Килпатрик облачио се за излазак кад је кроз прозор своје собе видео како путем који пресеца долину тече мутна бујица.

— Море је провалило бедем! — довикнуо је он својој жени потрчавши према вратима, јер је његова прва мисао била да треба обавестити суседе о несрећи.

На отвореним вратима застао је један тренутак да би повратио дах који му је један налет ветра готово одузео и, стрчавши низ степенице, загазио у воду која се већ била разлила по његовом дворишту. Трчао је од куће до куће, лупао на врата и довикивао људима да се склањају. Али, ма колико да је брзо трчао, вода је била бржа. Кад је изишао из своје куће, била је дубока свега два-три сантиметра, а сад му је већ сезала до чланака.

На другом крају насеља, ваздухопловни техничар Елвуд Диксон, приметивши да је насип попустио, пожурио је да жену и троје деце потрпа у кола и побегне испред поплаве. Али, вода је била бржа од њега и, дубока већ шездесет сантиметара, пресекла му је пут. Кад је Килпатрик стигао до Диксонових, вода је већ била залила мотор на колима. Наредник је зграбио њихово двоје деце, Диксон је понео треће и тако су кренули друмом који се већ претворио у мутну и брзу реку, која се, гоњена ветром, ковитлала. Срећом, пред њима се указала једна велика камена кућа, чија им је висока тераса пружила сигурно уточиште.

Али, Килпатрик је морао да се врати својој кући, где је био оставио жену и дете.

— Нећеш успети да дођеш до куће, — опомињали су га људи који су, као и Диксонови, потражили спас на истој тераси.

Али, он је ипак кренуо, а заједно с њим и Диксон, чија је породица сад била у сигурности.

Вода, која је и даље надирала кроз провалени бедем, била је достигла дубину од једног метра, а на местима где је бујица разровала песковито земљиште још много дубља. Килпатрик и његов друг, газећи по води и пливајући на местима где им је дно ишчезавало испод ногу, стигли су до једног каменог зида и попели се на њ. Али, готово у истом тренутку бујица је срушила зид, поневши двојицу људи са собом. Вода је достигла висину од сто и двадесет сантиметара...

Мала Херијет Фесит је видела кад је вода преплавила њихово двориште, али није схватила шта то значи.

— Мама, — обратила се она мајци — наше двориште се претворило у море.

Мери Фесит отворила је улазна врата и видела да вода већ запљускује највиши степеник. Не размишљајући много, загазила је у ледену воду и потрчала према најближој кући, у којој су живеле две старице — сестре. Дуго је лупала на њихова врата, али јој нико није одговорио. Старице, које су биле чврсто заспале, сутрадан су унели у списак настрадалих. Кад је, борећи се с бујицом, стигла поново до своје куће, њен муж је стајао у води, држећи малу Херијет на раменима.

— Железнички насип! — довикнуо јој је и све троје кренуло је кроз усковитлану воду. Стигли су до насипа у последњем тренутку, јер вода им је већ допирала до браде...

Двеста метара даље, у тами густој као тесто, пливали су Килпатрик и Диксон против снажне струје. Најзад, успели су да допливају до Килпатрикове куће. Његова жена и дете, огрнути ћебадима, чучали су на крову...

Кровови осталих кућа били су такође начичкани људима, женама и децом, који су дрхтали од зиме и дозивали у помоћ. Понекад би се зачуо јаук: то је неко изгубио упориште под ногама и склизнуо с крова у воду која је стално расла...

Кад је вест о несрећи стигла на аеродром, сместа су образоване екипе за спасавање и камионима пребачене најближе што је било могућно поплављеном насељу. Кад су камиони кренули, ветар је дувао брзином од 130 миља на час. Први чамац за спасавање који је био спуштен у воду ветар је у истом тренутку одигао с воде, бацио га и разбио о једно дрво. Следећи, захваћен ветром, разлупао се о бетонски телеграфски стуб. Сви покушаји да се угроженим становницима помогне пропадали су један за другим. Њихов положај постајао је већ критичан кад је Рајс Леминг, двадесетогодишњи пилот, дошао на идеју да им пође упомоћ на нарочитом гуменом чамцу, какве авијатичари носе у својим авионима за случај несреће над морем. Док су двојица његових другова надувавали чамац, Леминг је обукао одело од непромочиве материје, које се такође може надувати као балон. Пребацивши уже од чамца преко рамена, скочио је у ледену воду и почео да плива. У два маха ветар је подигао лаки чамац у ваздух као да је био обичан дечји змај. Једном је заједно с чамцем подигао из воде и одважног пилота и ударио њиме о зид једне порушене зграде. Ипак, Леминг је успео да довуче чамац до једне куће, где га је са стрепњом очекивало десетак особа.

Три пута је Леминг поновио свој „пут" и спасао двадесет седам особа и — једног пса. На повратку, његово балон-одело се исцепало и испунило водом. Хладноћа му је готово кидала месо с костију, али је он и даље вукао чамац у коме је било седам особа. Да незгода буде већа, на двадесет метара од брдашца на које су искрцавани спасени ухватио га је грч. Али, његови другови су скочили у воду и извукли на суво и њега и људе у чамцу.

У аеродромској амбуланти, у коју су га пренели, Леминг је преспавао четрнаест часова, а кад се пробудио рекли су му да је одликован највишим енглеским одликовањем за хероизам показан у мирно време. Исто одликовање добио је и Килпатрик.

Данас, у парку у Ханстентону стоји једноставна камена плоча са именима једанаест Американаца и шеснаест Енглеза који су те ноћи изгубили животе. Листа би сигурно била много дужа да није било Леминга, Килпатрика и других чија се имена и не знају, али чије је пожртвовање многима спасло живот.

Часовничар-аматер

Познато је да се дечаци заносе разним стварима. Неки воле да сакупљају птичја јаја или да се играју разбојника, а други да пуштају змајеве или да пецају. Међутим, један дечак из Ричмонда, Ален Барингер, воли да оправља часовнике, велике и мале, нарочито оне који се налазе на црквеним торњевима или на сахат-кулама.

Једном, кад је Ален био болестан, отац му је дао некакав стари сат да се игра и отада, чим би угледао неки сат, дечак није имао мира. Уколико је сат старији и тежи за оправку, утолико му се више свиђа. Прошлог лета, Ален се заинтересовао зашто већ годинама не ради велики сат на црквеном торњу. Свештеник му је рекао да тај сат више никад неће ни радити, јер би, по процени, оправка стајала око 2.000 долара. Тада се Ален одлучи да га сам оправи. Целог месеца августа, сваке суботе, пењао се на торањ висок 39 метара и скидао, чистио и враћао натраг комад по комад компликованог механизма. И једне суботе ујутру, овај сат, који је био постављен још 1885, прорадио је поново после једанаест година. Затим је оправио сат на хотелу у центру града, према коме су сви грађани дотеривали своје сатове. Прошлог децембра оправио је и сат на градској кули, управо шест сатова, јер је кула била шестоугаона. Пречник сата износио је преко шест метара, а дужа казаљка имала је 1.80 метар. Према прорачуну, оправка је требало да стаје неколико хиљада долара, али је то Ален све преко распуста бесплатно урадио. Он неће уопште да прими никакву награду за свој рад, јер он то — како каже — врши из чисте љубави према сатовима.

Ален Барингер има сада дванаест година и сатови су му и даље права манија. Недавно је Национално друштво за сатове позвало дечака у Вашингтон, где је обишао Поморску опсерваторију, која има огромну научну збирку сатова, највећу у САД. Том приликом примио га је и претседник Ајзенхауер.

Способности које нас изненађују

Мрави нас изненађују својим способностима. Они праве вртове, држе домаће животиње, жању жито и музу „краве". Кад треба доћи до циља, у стању су да савладају све препреке, ма колико тешке оне биле.

Неки човек опкладио се са својим суседом да ће оставити намирнице непокривене пуну недељу дана и да мрави неће успети да дођу до њих. Напунио је ведро водом, ставио на воду дашчицу, тако да је била опкољена водом са свих страна, и онда је причврстио за дно ведра. На дашчицу је ставио неколико колача и ивицу ведра премазао лепком за инсекте. По завршеном послу дивио се свом делу, уверен да ће колачи остати недирнути. Утолико веће било је његово изненађење кад је кроз недељу дана нашао колаче потпуно прекривене мравима. Мрави су стигли у дугој поворци до ивице ведра. Први су наишли на лепак и налепили се, док су остали прешли преко њихових тела и стигли до воде. Воду мрави не воле, али ипак су нашли начина да и ту препреку савладају. Донели су ситне делиће травчица и коре дрвета и направили неку врсту моста између „обале" и „острва" на коме су се налазили колачи. Други мрави били су још довитљивији. Попели су се на таваницу, дошли до места које се налазило тачно изнад дашчице с колачима, а онда се пустили и — пали тачно на колаче.

Мрави много воле сунце. Они се труде да уклоне све биљчице које бацају сенку на мравињак. То чине на тај начин што загризу стабљику и на то место пусте своју мрављу киселину. Она нагриза стабљику, тако да се биљчица ускоро осуши и падне.

У односу на своју величину, мрави су праве атлете. Они могу да носе терет који је 400 пута тежи од њих самих. На нашу срећу, мрави су ретко кад тежи од једног грама. Занимљиви су такозвани мрави са сунцобраном. Они су у стању да у једном јединoм походу обрсте све лишће с једног дрвета. Сваки мрав носи по један лист, као сунцобран, и тако иду у мравињак. Ма колико то чудно звучало, мрави не једу то лишће, већ га употребљавају као ђубриво за своје подземне „вртове". Да би боље послужило својој сврси, они га претходно сажваћу, а затим њиме ђубре земљиште на коме гаје гљиве, које им служе као искључива храна.

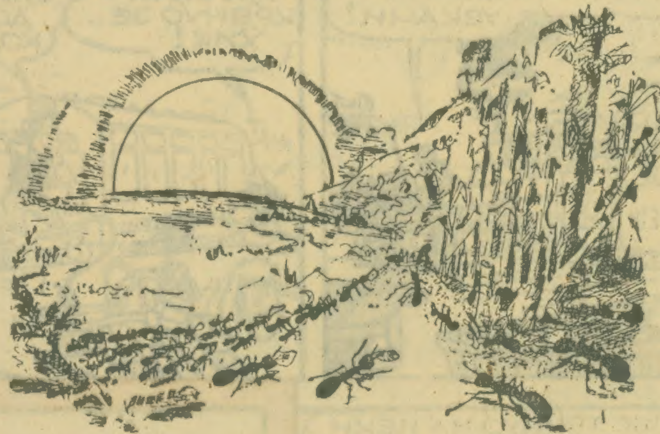

Извршена је и оваква проба досетљивости мрава. Око конопца којим је једно багремово дрво било везано за зид и који је служио мравима као мост, омотан је лепак за инсекте који се не суши на ваздуху у дужини од 15 сантиметара. Међутим, сутрадан су мрави мирно прелазили преко конопца, као и раније. Чим је први мрав наишао на лепак, почели су остали да доносе зрнца песка и комадиће лишћа и да стављају све то на лепак. Тако су ускоро могли несметано да прелазе и преко тог дела конопца.

Енглески природњак Хингстон, који је годинама проучавао живот мрава, извео је једном следећи опит. Поделио је тело једног скакавца на три дела, при чему је други део био двоструко већи од првог, а трећи двоструко већи од другог. Сва три дела оставио је недалеко од једног мравињака. Четрдесет минута касније пребројао је мраве који су се налазили око појединих делова. Код првог дела било је 28 мрава, код другог 44, а код трећег 89, тј. број мрава одговарао је терету који је требало пренети.

Има укупно око 2500 врста мрава. Има их свуда, на свим географским ширинама и дужинама: у џунглама, пустињама, па чак и на Хималајима. По свом изгледу и величини те се врсте међусобно знатно разликују, али за све њих је заједничко да имају дубок смисао за организацију и за савлађивање препрека.

НЕ ПОЗНАЈЕМО СОПСТВЕНИ ГЛАС

Кад човек преко магнетофонске траке или грамофонске плоче први пут чује свој глас, он му се чини необичан и готово туђ, али ће зато јасно разазнати глас сваког од својих пријатеља. Решење загонетке је у томе што људи свој глас не чују само ушима. Кад човек говори и пева, његова лобања постаје резонантни простор и због тих трептаја, које одлично чује, сопствени глас му друкчије звучи. Кад чврсто запуши уши, да не може чути никакав спољни звук, и тада тихо прошапће неколико речи, он те речи сасвим јасно чује. Притом звук не допире кроз ушну шкољку у остале органе чула слуха, него искључиво путем трептаја у лобањи.

Прича о два проналазача

Данас се у свету производи челик одличног квалитета, али у време кад је почела производња то није било лако, јер нису постојала средства за то. У историји челика има доста причица о напорима појединаца да побољшају производњу. Тако се прича да је енглески сајџија Бенџамен Хантсмен имао много муке да од слабог енглеског челика произведе казаљке за своје сатове. Због тога је морао да купује руско или шведско гвожђе, које је било боље, али је увек мислио да и он произведе бољи челик. Једнога дана успео је да направи пећ у којој је лио гвожђе и чистио га од разних примеса, па је тако дошао до бољег квалитета. Тајну свога рада је чувао, али узалуд. Прича се да је једне вечери, док је напољу владало невреме, неко закуцао на врата његове кућице. Сајџија је отворио врата и пустио унутра неког просјака који је дрхтао од зиме. Дозволио му је да се огреје крај његове пећи, не слутећи никакво зло. Док је сајџија спремао чорбу, просјак је седео крај пећи, грејао се, али и пажљиво гледао како се у њој лије гвожђе. Пошто се огрејао, он се захвалио домаћину и отишао. Уствари, то је био радник из једне друге ливнице гвожђа, који је одмах применио сајџијин метод, па су по том методу у Енглеској почели многи да лију гвожђе.

Начин ливења гвожђа како је радио сајџија био је доста скуп, па се тако добијени челик могао употребити само за нешто специјално, као што су казаљке на сату. Метод ливења усавршио је Хенрик Корт, који је 1784 године пријавио свој патент за ливење челика.

Успех Кортовог система био је веома велик. Још пре него што је он пријавио патент, била је завршена борба Америке за отцепљење од Енглеске, па је после тог рата, једном приликом, лорд Шефилд духовито рекао: „Кортов проналазак донеће нам више користи него свих тринаест колонија". Ове речи су се и оствариле и Енглеска је више од 50 година сама искоришћавала Кортов проналазак.

Чим је доказана вредност овог проналаска, с Кортом се удружио благајник енглеског адмиралитета Абрахам Џелико, који је имао добре везе с војском. Нова фирма добијала је велике поруџбине, али је Џелико убрзо умро, па се дознало да је сав његов уложени капитал уствари узет из благајне адмиралитета. Корт за то није био крив, али пошто је био Џеликоов ортак, то је и његов иметак заплењен. Одузет му је и патент, који је процењен на сто фунти, па су по њему почели да раде други набављачи енглеског адмиралитета. Сам Корт умро је у беди.

СПАСОНОСНА РОСА

Професор биологије у Каркуру, у Палестини, имао је обичај да с батериском лампом у руци ноћу обилази поља и да загледа у биљке. Људи су се чудили овом обичају професора Дивдеванија, а још да су знали да он испитује искључиво капљице росе, њихово чуђење свакако би било много веће. Међутим, професор се ни на кога није обазирао. Рад на овоме почео је 1930 године, настављао га је из дана у дан и недавно је доживео признање светских научника.

Као што је познато, биљке не упијају влагу само путем корена, већ и кроз лишће. Ако се два листа краставца ставе у две чаше, од којих је једна покривена а друга непокривена, сутрадан ће се установити да је лист у затвореној чаши увео услед недостатка влаге, док је други свеж и чврст.

Професор Дивдевани ископао је ров поред низа разних садница и посматрао је њихово корење. Једног јутра, иако киша у том делу Палестине није месец дана падала, он је на једном корену запазио капљицу воде. Касније, научник је

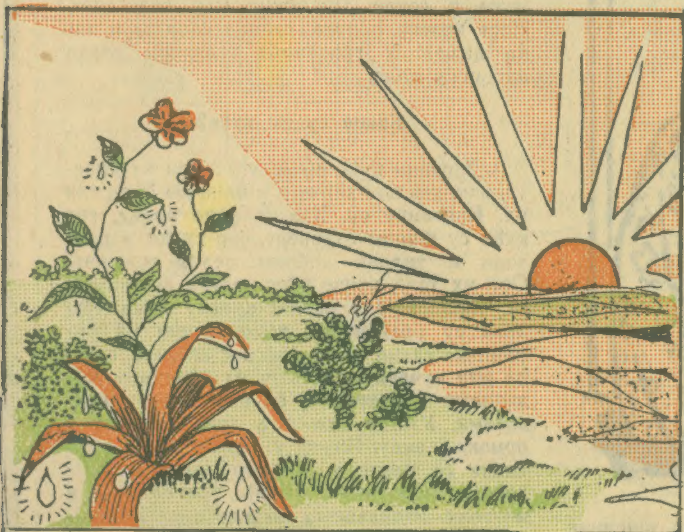

закључио да биљке, кад се напију воде преко лишћа, снабдевају околну земљу вишком своје влаге, а да је, кад им затреба, поново увлаче у себе. Он је такође установио да постоје три врсте росе, које се могу разликовати и голим оком, и открио начин на који се роса распростире у извесним крајевима Палестине.

Добро, може се неко запитати, зар је све то толико важно и чему то користи?

Па ипак, истраживања израелског професора Дивдеванија необично су важна за борбу против пустиња и неплодног земљишта уопште, које све више потискује плодне површине наше земље. Јер, тачно је утврђено да ће се многи плодни предели претворити у пустош ако поред кише изостане и роса, или ако у њима буде расло такво биље коме роса није довољна за одржавање у животу. А да би се предузела офанзива против неплодног тла, данас је потребно испитати врсту росе која се на њега спушта, затим само земљиште, топлоту ваздуха итд. Чим се добију резултати, није тешко одабрати биљку која одговара не само земљишним условима, већ и врсти росе и топлоти, условима од којих зависи њен живот. Метод израелског професора омогућује да се пустиње нападну на месту које је најслабије брањено.

Енглез Бекер утврдио је да је у последње време Сахара напредовала 50 километара на југ, и то на фронту широком 3.000 километара, што значи да је покорила неких 150.000 квадратних километара плодне површине. УНЕСКО је 1954 године дошао до закључка да индиска пустиња Рацпутана наставља да се шири. У Совјетском Савезу установљено је да је 30 милиона квадратних метара црнице за релативно кратко време уступило место пешчари. У Сједињеним Америчким Државама и на другим континентима догађају се слични случајеви.

У последње време многи стручњаци за испитивање тла кренули су у напад за освајање плодних површина. С обзиром на то да се човечанство брзо увећава, потребно је што хитније зауставити ширење пустиња. И не само то. Треба постојеће пустиње преобразити у пашњаке и оранице. Уствари, савремени научници прегли су да „окају грехе својих предака".

На Леванту је пустошење плодног тла започело још 3.000 година пре наше ере, а можда и раније. Ту где је човек стварао прву културу, прво је започео да сече шуму. С Леванта су египатски фараони добијали ораховину, кипарис, четинаре и кедровину. И Феничани и Грци набављали су тамо дрвену грађу за своје бродове. Доцније, производња грнчарије и топљење металних руда тражили су све више дрвета за гориво. А оно што су поштедели људи, довршила су многобројна стада коза.

Земљу између Феникије и Палестине утабале су ноге путника који су се кретали између Европе, Азије и Африке. Преко ње су протутњали многи ратови. Од почетка наше ере на том простору јављају се Римљани, Арапи, европски крсташи, Турци и Наполеонови војници. За израду колиба и кућа, за ватру, за прављење оружја — требало је доста дрвета. Тако се, лагано али сигурно, утирао пут пустињама.

Зелени шумски појасеви, који су покривали брда у свим пределима Средоземља, прикупљали су влагу неопходну за живот биља. Прва последица уништавања шума показала се у промени климе, која је у тим областима постала сувља и топлија. Незнање с једне стране и небрига с друге, учинили су да су оголеле велике површине. Оног дана кад је пустиња створена, она је наставила да пустоши сама, јер јој човекова помоћ више није била потребна.

Теориски закључци и практично искуство које је професор Дивдевани успешно применио на појединим теренима у Палестини, наишли су на опште одобравање научника. Испитивање росе показало се корисно. Неке земље већ примењују Дивдеванијев метод, који је и ван Палестине дао добре резултате.

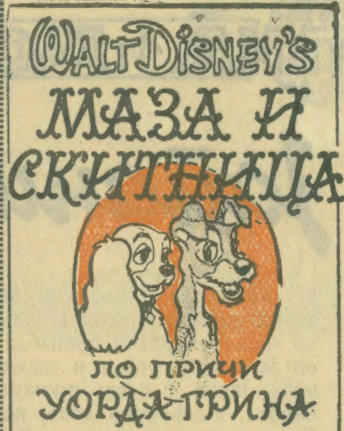

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Разни називи за пастира

Пастир или чобанин је човек који пази и чува стоку на паши. Ова имена (пастир и чобанин) су општа, али према врсти животиња које пастир чува он се још назива и: овчар, козар, кобилар, кравар, волар, свињар, крдар, тучар (чувар тука — ћурки), планинар итд.

Код нас је од раније био обичај да један пастир у равници чува обично око 50—60 грла одрасле и по неколико стотина комада ситне стоке. На непрегледним пашњацима Јужне Америке један пастир чува по хиљаду и више грла крупне стоке, а у Аустралији и по неколико хиљада оваца.

Раније су се у нашим планинама читава племена бавила пастирским послом и по извесним особинама она су личила на праве номаде. Та племена би се с пролећа (април) удружила у такозвана бачила (удружења), чији се чланови још од давнина познају, и то познанство се преносило у племенима с колена на колено. По прастарим обичајима и неписаним законима, племена су искоришћавала пространe сувати на Шар-Планини, Зелен-гори, Маглићу, Динари и Велебиту. На тим суватима она су напасала стоку и заједнички сабирала сточне производе: вуну, кострет, млеко, а млечне производе: сир, кајмак и масло продавала за заједнички рачун. Крајем јула бачила би се растурила, пошто би племена обрачунала приходе и поделила производе и новац, па би се свако племе са својим стадом разишло по равницама и искоришћавало га за свој рачун.

КАКВА ЈЕ ТО НАУКА БИОГЕОГРАФИЈА?

Биогеографија, хорологија, је наука која испитује распрострањење биљака (фитогеографија) и животиња (зоогеографија) и његове узроке. Фактори који условљавају распростирање живих бића на земљи деловали су непрекидно у прошлости а делују и у садашњости. Отуд је слика живог света једне области резултат дужег историског развитка, а одржава се под утицајем садашњих фактора.

КАКВИ СУ ТО ВОКЛИСКИ ИЗВОРИ?

Воклиски извори је назив за јака врела у кршу. То име добили су по оваквим врелима која се налазе у области Воклиз, у Француској.

☆

БАНАНА — САВРШЕНА НАМИРНИЦА

Од свег воћа и других намирница, зрела банана има највише корисних састојака.

Ко су биле Матаруге?

Матаруге су веома старо племе, које се помиње око 1318 до 1398 у околини Грахова, у Црној Гори.

Име Матаруге није српског порекла, а постанак му се различито тумачи. По мишљењу стручњака, Матаруге су биле мешавина балканских староседелаца и старих Срба. Осим у Грахову, Матаруге су некада живеле и у другим крајевима Црне Горе и Херцеговине. Било их је и у племенима старе Црне Горе: Кривошијама, Бањанима, Пиви и Дробњаку. Народ за њих тамо прича да је то био „стари свијет", „стари народ". Честа су тамо, као и другим нашим крајевима, породична и топографска имена изведена од овог назива.

Далека копна и мора

Јапан и Јапанци

Још у прадавна времена људи су тежили да сазнају нешто о далеким земљама, а поготову о онима које се, како се каже у народним причама, налазе „иза седам гора, иза седам мора". Па и код данашњих људи постоји та жеља, а нарочито — што је и разумљиво — код млађих људи. Овде ћемо у облику разговора и у кратким цртама испричати нешто о једној таквој далекој земљи: о Јапану. Да почнемо.

Колики је Јапан и какво је земљиште?

— Данашњи Јапан сачињавају четири велика острва: Нипон (називају га још и Хондо или Хоншу), који заузима простор од 230.000 квадратних километара, затим

Хокаидо или Јесо (78.000), Шикоку (18.000) и Киушиу (40.000). Поред ових великих острва, Јапану припада и 528 мањих. Површина свих острва износи 368.000 квадратних километара, а на њима живи око 89 милиона становника. Јапанска острва добрим делом позната су, поред осталог, и по својим вулканима и земљотресима. Има 58 живих вулкана, а око 134 нису активни, иако није сигурно да и они изненада не прораде, јер је било таквих случајева. У многим кратерима мртвих вулкана налазе се бистра језера, а неки су веома пространи, као што је случај с кратером вулкана Ассо, на острву Киушиу. Тај кратер дуг је 24, а широк 16 километара. На њему се налази 11 села, у којима живи око 50.000 становника. Стотину километара далеко од Токија налази се вулкан Фуџијама, висок 3.778 метара, а то је и највиши врх Јапана. Јапанци га називају „светом гором", а последњи пут он је избацивао лаву 1707 године. Први помен о земљотресима у Јапану потиче из 416 године наше ере, а досад их је јачих било око 2.000. Ситних је било далеко више. Највећи земљотрес догодио се 1 септембра 1823 године. Тада је погинуло 150.000 људи, срушено 500.000 кућа, а Токио и Јокохама били су опустошени. Кад настану земљотреси, у Јапану се јављају и велики морски таласи — тсунами. Један тсунами, 1896 године, оштетио је обалу на простору од 400 километара и том приликом страдало је око 27.000 људи. Јапан је махом планинска земља, јер на равнице отпада свега око једна седмина целокупне његове површине. Те равнице углавном су мале и све заједно заузимају простор од 23.650 квадратних километара. Иначе, земљиште Јапана веома је живописно. Клима до острва Јеса (Хокаида) суптропска је и с великим падавинама, а на северу умерено континентална. Реке су кратког тока, пуне брзака и водопада, неподесне за пловидбу, а има и доста вештачких канала. Најдужа река је Шинаногава (369 километара). Има много језера, а највеће је Бива-Језеро (675 км²). Реке и канали имају велики значај за привреду Јапана. Тако се помоћу њих транспортује дрво, служе за добијање електричне енергије, а значајни су и за исхрану становништва. Главни град Јапана је Токио, који има око 4,5 милиона становника. Он је политички, културни и економски центар ове земље.

Чиме се бави становништво и у чему је богатство земље?

— Како у ком крају, јер то зависи од климе и од других природних услова, али,

углавном, занимање становништва је рационална земљорадња (градинарска). Главни пољопривредни производ је пиринач, а он је у исто време и главна храна Јапанаца. Јапан је богат шумама. Тамо расту: бамбус, камфорово дрво, палме, камелије. Становништво се много бави риболовом, нарочито на мору. Постоји доста солана. Гаји се чај, шећерна трска, памук, дуван; има банана, поморанџи, јабука, бресака, лимунова, трешања, дудова; посвећује се

велика пажња поврћу, а има и пшенице, ражи, јечма, хељде, слатког кромпира итд. Од руда има доста угља, бакра, злата и других. Све је то условило веома јаку и разноврсну индустрију, нарочито тешку, али је и лака индустрија доста развијена, као и занатство. Захваљујући својој разуђеној обали, Јапан има доста лука. Развијена је бродоградња. Железничка мрежа веома је разграната.

Шта једу Јапанци?

— Огроман део становништва, с нашег гледишта, живи готово без хлеба, меса, млека, сира, бутера, кобасица, сланине и других месних производа. Главна храна је кувани пиринач, а уз њу, али не увек, кувана или пржена риба, сојино зрно које се справља на разне начине, затим разно друго поврће. Често Јапанци куван пиринач прелију чајем, а ретко једу јаја и месо. У Јапану се годишње по становнику просечно потроши три килограма меса, а у Европи педесет. Риба и поврће прже се на уљу. Масноће се просечно потроши на годину по становнику један килограм (њу углавном дају риба или биље), док се у Европи троши просечно 20 килограма. Њихово омиљено пиће прави се од пиринча. Сиромашнији и рибе једу мало, а сељаци у планинским крајевима мешају пиринач с просом или јечмом. У Јапану се, захваљујући рационалној обради земље, са једног хектара прехрани исти број становника као у Европи са пет хектара.

Како се облаче Јапанци и Јапанке?

— Одела праве углавном од памучних тканина. Вунене су скупе, јер се вуна увози. Позната је њихова одећа кимоно, који се за лето прави од памука, а за зиму од свиле. На селима често носе огртаче од пиринчане сламе. И рубље праве од памука и свиле. Претежно иду гологлави. Носе дрвене цокуле, сламне сандале и тако даље. У градовима углавном влада европска мода.

Какве су им куће?

— Јапанци куће праве углавном од дрвета, бамбуса или хартије, а кров им је од сламе. Привремене су. Кад је лепо време, све куће су широм отворене, јер су им и прозори и зидови добрим делом помични. Они их тако праве због честих земљотреса. Намештаја у нашем смислу нема. Подови су прекривени покривачима од пиринчане сламе. Једу с малих столова, седећи или чучећи, а спавају на памучним мадрацима и покривају се памучним покривачима. Ујутру све што треба спреме у ормане у зиду. Иначе, у Јапану има и кућа какве се праве у осталим светским градовима, нарочито у Токију, где су куће и мостови направљени већином од армираног бетона.

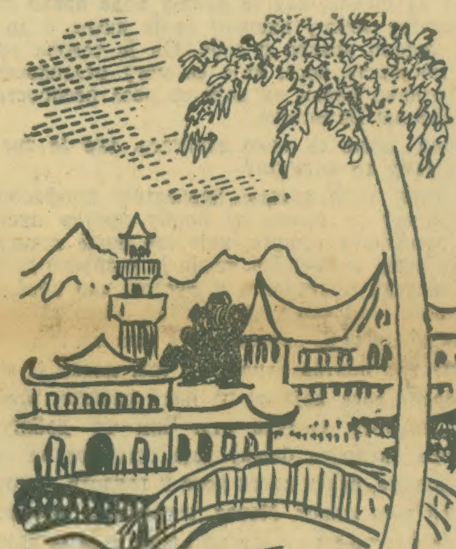

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

И ЈЕДНО И ДРУГО — УГЉЕНИК

Невероватно али истинито: графит у оловци и дијамант имају исти хемиски састав.

МОТОРНЕ СМУЧКЕ

Службеници установе Вода и шума у САД снабдеће се смучкама које ће на свом задњем делу имати мотор од две коњске снаге. Мотор ће покретати ланац помоћу кога ће се без напора савлађивати снежне површине до нагиба од 35 степени. Моторне смучке прелазе десет километара на час, а у току једног дана троше највише четири и по литра течног горива.

КАДА КИША ПАДА 364 ДАНА У ГОДИНИ

На северу Парагваја, недалеко од бразилијанске границе, у области у којој се река Рио Парана рачва у двадесет кракова, пада највише кише на свету. Према подацима парагвајске метеоролошке службе, у овом крају сваке године киша пада 364 до 365 дана, што значи да су само један или два дана у години без кише. Сунце у том делу слива реке Рио Парана највећа је реткост.

„НАЈЛЕПША, АЛИ НАЈТЕЖА ВРСТА ЛОВА"

Вребање је начин лова при коме ловац настоји да се прикраде дивљачи, да је изблиза осмотри и убије. Оно се убраја у најлепше, али и у најтеже врсте лова. Ловац мора да има повољан ветар и да добро познаје терен и живот дивљачи коју треба да надмудри. У ту сврху искоришћују се разна средства да би се заварала дивљач, као што су, рецимо, разноврсна вабила.

КАРНАУБА

Карнауба је врста воска који се добија у облику љуспица с лишћа бразилијанске воштане палме. Има високу тачку топљења (80—91°). Употребљава се за очвршћавање пчелињег воска, церезина и парафина. Иначе, то је најбоља сировина за израду масти за обућу и паркет.

ОДБРАНА ОД АЈКУЛА

Пронађено је средство којим се пливач може одбранити од ајкула. Оно је начињено по угледу на природна средства којима се бране лигњи и хоботнице у сличним случајевима. То средство се састоји од неке кристалне материје у једној кесици. Кад се кесица вуче кроз воду, кристали се растварају и испуштају црн облак оштра укуса, који заслепљује ајкулу и њену рибу-водича.

МАЈМУН СПАСАО УТОПЉЕНИКА

Недавно је Индијанка Коала Чима пролазила крај реке Пајасвами, недалеко од места Читракута, у Боливији. У нарамку је носила двогодишње дете. У једном тренутку она се оклизнула, па јој је дете испало из наручја право у реку и убрзо потонуло. Преплашена мајка скочила је за њим, али се и сама једва спасла из водене бујице. Док се борила с таласима, с високог дрвета крај обале скочио је један мајмун и почео да рони у мутној води. После два до три минута он је изнео онесвешћено дете на обалу и оставио га крај ногу мајке, а сам је исто тако брзо нестао као што се и појавио; изгубио се у крошњи лиснатог дрвећа.

ПО ЧЕМУ СУ ЈАБУКЕ БУДИМКЕ ДОБИЛЕ ИМЕ?

Будимка је једна од најраспрострањенијих јабука у Србији. То име добила је по старој жупи Будимљу, где је донесена још у доба Немањића. Стабло будимке је бујно, стиже на род доцкан, али је веома родно. Плод је средње величине. Љуска му је танка, глатка, жућкаста и нешто румена. Добро се може чувати за зиму. После Првог светског рата највише је гајена у ужичком крају и око Чачка.

РАКЕТА — ИГРАЧКА ЗА ДЕЦУ

У низу нових играчака за децу, једна америчка фабрика израдила је минијатурну ракету, која помоћу воденог млаза може да се испне на висину од 90 метара.

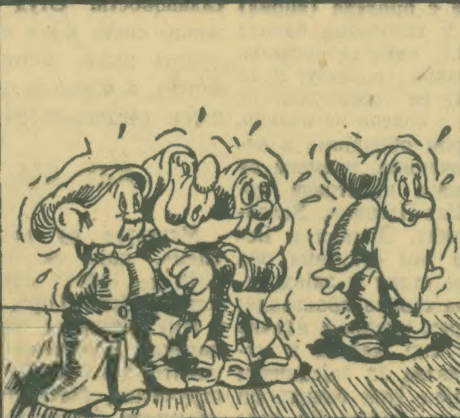

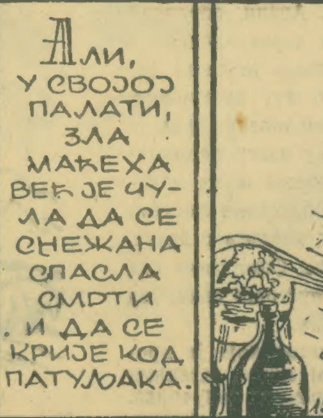

ГРАД МЕЛЕКА ЈАШЕ

У индиској држави Гуцерату, на полуострву које плаве таласи Индиског Океана, подигнут је крајем 15 века утврђени град Диу или Див. Основао га је мелек Ас или мелек Јаша како га зову савременици, — заповедник морнарице гуцератске државе и султанов намесник у њеним приморским областима. Град је подигао на свом зијамету (феудалном поседу) и он му је био господар. Утврдио га је јаким зидовима, уредио пространу луку и изградио јаку трговачку морнарицу. Поносни и богати град Див био је средиште трговине између Индије и западног света — „лука за Руме или Европљане“. У његовим предграђима становали су многобројни трговци; само арапских било је неколико стотина. Неколико лука, одређених само за трговачку морнарицу, било је увек пуно бродова: европских галија, кинеских џунка, округлих лађа с Малајског Архипелага и брзих арапских једрилица. Према предању, које су забележили дубровачки историчари, овамо су долазили и дубровачки трговачки галијуни.

Под заштитом градских кула и утврда и моћних бедема, у Диву се неколико деценија одвијала жива трговина између Истока и Запада. Он је постао један од најбогатијих градова на индиским обалама. Велики португалски песник Камоенс називао га је „славни и охоли Див“. У то време овај град је био познат и под именом Новолака Див, тј. „град девет милиона“, јер је толико за један дан у Диву убирано царине (новац реис Индијци су називали лака или ик).

Мелек Јаша, поред морнарице, држао је и јаку копнену војску. У њој је било најамника са свих страна муслиманског света, нарочито некадањих робова који су примили ислам. Савремени извори помињу да је мелек Јаша држао у својој служби и велик број храбрих људи пореклом из Славоније. Свакако да су то били Срби или Хрвати, који су доживели исту судбину као и њихов моћни господар мелек Јаша. У једном португалском спису помињу се два чувена „славонска“ тополивца које је унајмио господар Дива да му лију нарочите топове. А на једном броду који су Португалци заробили код Дива нађено је и „славонских књига“. Биле су то сигурно књиге са обала Јадранског Мора, које су крајем 15 века биле изложене турским и арапским гусарским походима. Тај налаз уједно показује да је и на бродовима мелек Јаше било људи који су заробљени на далеким јадранским обалама и коначно доспели у његову морнарицу.

Град Див и његов господар постали су славни широм индиских мора у време кад је Португалија почела своје велике поморске походе и заснивала своју колонијалну моћ. Чувени морепловац Васко де Гама савременик је мелек Јаше и кроз неколико година повезано је њихово деловање. Васко де Гама настојао је да освоји град Див, а мелек Јаша да га одбрани и да сачува независност града и гуцератске државе. Крајем 15 века Португалци су освојили један део обале на западу Индије. Тако су постали господари богатих градова, али циљ им је био славни Див. Пуне три деценије мелек Јаша је спретно и успешно задржавао продор португалске освајачке бујице у богате пределе Гуцерата. Побеђивао је Португалце у поморским биткама и успевао да их дипломатским акцијама одврати од њихових намера. Носио се и с „великим адмиралом индиских мора“, славним поморцем Васком де Гамом, који је умро не остваривши жељу да освоји овај „поносни и охоли град“. Годину дана после њега умро је и мелек Јаша (1526). Његовом смрћу почиње и пад гуцератске државе; унутарњи раздор, крваве борбе за султански престо и продор Португалаца. Град Див држао се још десет година и тада га Португалци коначно заузеше. Његова слава је потамнела и никад се више није уздигао до оне моћи и богатства као за време мелек Јаше.

Мелек Ас или Јаша био је и савременицима загонетна личност. Многи су настојали да објасне његово порекло. Португалски хроничари, који га највише и помињу, сматрају сви од реда да је он словенског порекла, а тако и арапски и турски. Један пратилац Васка де Гаме назива га Русом, док други, опет, кажу да је из „славонске земље“. Дубровачки историчар Лукаревић помиње „вицекраља“ државе Гуцерата или Камбоје у Индији коме је име ЂакомоРаусео, Јаков Дубровчанин. Тај Јаков да је из дубровачког Приморја и да су га као младића заробили арапски гусари, продали као роба и он је чудноватим стицајем прилика стигао чак до Индије. Господар Дива, који је био ме-

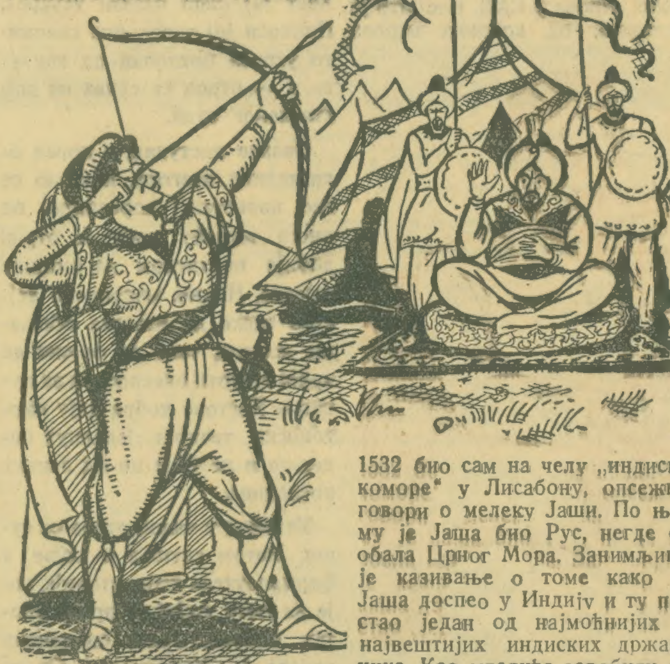

лек, војвода и намесник гуцератског султана, себе је називао Јаша, а тако га називају и савременици. Индијац није био нити је пореклом припадао муслиманском свету. Казивање да је Словен потиче од њега самога.

Чувени португалски историчар Јован Барос, који је по службеним изворима описао открiће пута у Индију и године 1532 био сам на челу „индиске коморе“ у Лисабону, опсежно говори о мелеку Јаши. По њему је Јаша био Рус, негде са обала Црног Мора. Занимљиво је казивање о томе како је Јаша доспео у Индију и ту постао један од најмоћнијих и највештијих индиских државника. Као младића заробили су га Турци, прича Барос, и одвели га у Цариград, где га је купио један трговац који се спремао на пут за Алеп и Басру. На путу су караван напали разбојници. Мелек Ас, који се тада звао само Јаша, био је храбар младић и одличан стрелац, — као да је срастао са стрелом и луком, прича Барос. Својом храброшћу и јунаштвом он је успео да уз помоћ другова растера разбојнике и спасе живот своме господару. Кад је трговац са својим караваном стигао у град Ормуз, који је био у поседу гуцератског султана Махмуда, он поклони Јашу султану, као своју највећу драгоценост. Једном у рату Јаша је седео поред султана испред дивног и скупоценог шатора. Један орао, који је кружио високо изнад њих, спусти се стрелимице и опогани шатор, па се опет диже увис. — „Све бих дао ономе ко би ми с неба скинуо ту гадну птичурину“ — викне султан. Јаша тада затегне лук, оштрим оком одмери правац и одапне стрелу. После неколико тренутака орао се стрмоглави и паде недалеко од султановог шатора. Одушевљени султан даде Јаши слободу и богато га обдари.

Тако је Јаша почео свој успон и он убрзо постаде султанов мелек, војвода и намесник. Султан му је даровао као зијамет гуцератско полуострво, где су биле и рушевине старог града Дива. На тим рушевинама Јаша је подигао нов град, сјајан и величанствен, најбогатији у држави гуцератској и најславнији на западним обалама Индије. Јаша је био, вели Барос, мудар и вешт државник. У борби против Португалаца он је успео да и после смрти султана Махмуда сачува јединство Гуцерата и да својим угледом засени његове слабе наследнике. Али, с нестанком мелек Јаше нестало је и славе његовог највећег животног дела, а убрзо и саме гуцератске државе. Све луке на западној обали Индије пале су у руке Португалаца и гуцератска држава потиснута је с морских обала.

БИЉКЕ које једу људе и лове рибу

Француски природњак Соум дуго се бавио проучавањем биљака-месождера, које својим пипцима често хватају и лове доста крупне животиње. Међу најзанимљивије од ових биљака спадају морске анемоне (сасе), које су у европским морима велике свега неколико сантиметара и личе на дивне цветове. Али, чим ова камуфлирана звер у облику биљке осети присуство неке рибе, хитро испружи пипке, обавије њима тело жртве и почиње да га гњечи и мрви, да би најзад пипке зарила до саме утробе и мозга ухваћене животиње. У Океанији морске сасе су знатно веће и својим пипцима дугим 80 и дебелим пет сантиметара хватају рибе дугачке један метар. Морска анемона живи усамљено и споро се креће помоћу једног великог пипка, који јој истовремено служи као ослонац. Своју жртву убија одмах, а затим је вари у желуцу који јој истовремено служи и као срце.

Према причањима многих истраживача и сведочанствима научника из прошлог века, у дивљим тропским крајевима постоје још много опасније сувоземне биљке-месождери. Индијанци из слива Амазона са ужасом причају о „цвету смрти“, чудовишној биљци у облику бурета, која је у стању да прогута и свари живог човека. Исто тако је страшно и дрво-змија са Мадагаскара, које је претстављало до те мере предмет страхопоштовања урођеника да су му сваке године приносили на жртву најлепшу девојку. Свечаност жртвовања одигравала се праћена очајним крицима чланова целог племена. Пошто се девојка остави у подножју дрвета-змије, оно повије своје влажне и љигаве пипке према њој, „њуши“ је неко време, а затим је неочекивано шчепа у свој гвоздени загрљај и сву је изломи. Ово крволочно дрво данас вероватно више не постоји. Упркос причама многих истраживача и путника који су обилазили дивље области Мадагаскара, научници нису потврдили његово постојање. Ипак, урођеници сматрају дрво-змију за своју светињу и легенда о њему преноси се с колена на колено.

Мада постојање дрвета-змије научно није потврђено, у тропским крајевима се и данас у великом броју налазе биљке месождери које једу мање животиње. Међу њима је најпознатија дрозера. На сваком листу ове биљке, која живи у планинским крајевима, налази се око 200 ситних длачица које потсећају на пипке морске сасе. Дрозера вешто хвата и за свега 20 минута свари најкрупније инсекте, мање птице и сисаре. Лишће дрозере је тако осетљиво да она опажа присуство страног тела — неке длачице или зрнца песка — које је тешко свега хиљадити део милиграма. Научници су приметили да дрозера, кад на извесној удаљености осети мирис живог меса, почне да лучи сокове, слично псу или којој другој животињи. Дрозеру је испитивао још Дарвин и приметио да је она у стању да за два дана свари већи комад меса који се стави на њен лист.

Једна од најопаснијих познатих биљака-месождера је утрикалија, која хвата мање животиње, гуши их и мрви, али се њима не храни. То је биљка која убија „из задовољства“.

„Мађионичар“ за поврће

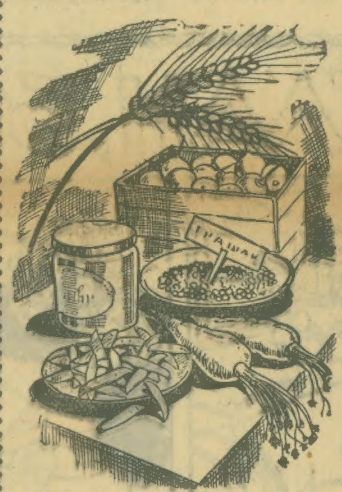

Почело је то с мрквом. Продавци су приметили да потрошачи много више воле када се у конзерви налазе мркве исте дужине и облика и када у средини наранџастог прстена није жута, већ такође наранџаста купа. Једнобојна мрква, која је исте боје споља као и изнутра, оставља много лепши утисак и више се тражи. Зато су се стручњаци запитали може ли се на неки начин утицати на ово поврће.

Откако је света и века мркве су разног облика, а у средини су бледожуте боје. Да би им се променио уобичајени изглед, требало је пронаћи неког „мађионичара“ у повртарству.

Млади Шкотланђанин Френк Катбертсон, кад је чуо какви се захтеви постављају, прионуо је на посао. Он је већ био успео да створи нове врсте цвећа, али још никада није покушавао да преиначава поврће.

Да би произвео мркву чије „срце“ има боју наранџе, требало је прво наћи мркву с таквом особином, то јест — говорећи језиком стручњака, — која има наранџасту крв. Катбертсон и његов колега Волтер Никсон морали су да произведу на хиљаде мркви да би открили једну која одговара потребним условима. Затим, да би дознали какво је срце у биљке, а да је притом не зауставе у рашћењу, дошли су на мисао да у сваки корен завуку танку стаклену цев. Кад год би се кроз цевчицу указало тамније срце, они би ту биљку пресадили, обележили и чекали да она избаци семе. Од тог семена би добили нове биљке, стрпљиво би пратили њихов развој, испитивали им срце, пресађивали их... и тај досадни посао продужавао се из године у годину.

За осам година два агронома произвела су на милионе примерака мркве. Најзад је Катбертсон у свом огледном врту успео да добије десет примерака у којима жуто ткиво уопште није постојало, већ су сви примерци имали дивну наранџасту боју.

Но, догодио се и један други случај. На пијацама је уочено да домаћице радије купују цвеклу чија је унутрашњост потпуно црвена. Сем тога, сви су се жалили да се цвекла брзо убуђа, па се поставило питање може ли се произвести род који је отпоран према влази. Катбертсон и Никсон одабрали су оне цвекле које имају црвене концентричне кругове и пресадили их на земљиште оболело од пероноспоре. После извесног времена, закључили су да им опит није успео, али због тога нису посустали. Почели су експеримент с другом врстом цвекле, чије је лишће мекано и расте у изобиљу. Овом приликом успели су да добију цвеклу какву желе, као што су раније били успели с мрквом.

Одушевљен постигнутим резултатима, млади Шкотланђанин се бацио на опите с грашком. И њега је пресађивао све док није и ту постигао успех. Његов грашак је четири пута бољи од обичног, па купци на пијацама само њега траже.

Да би неко поврће променило извесне особине, потребно је да се произведу многе генерације под надзором стручњака. Такав је био случај и с боранијом без конаца. Катбертсон је 1941 ставио себи у задатак да „поправи“ боранију. Прошло је равно дванаест година док он са својим помагачима није створио неповијену, сасвим праву боранију, и то без конаца. Неки фармери су тражили да се произведе пшеница која ће моћи да успева и на северозападној обали Пацифика, где су ноћи тако хладне да ниједна врста жита не може да се одржи. Катбертсон је и ово постигао. Произвео је хибридну пшеницу отпорну на хладноћу, чије зрно остаје нежно и сочно чак и кад му се стабљика сасуши.

За последњих тридесет година, откако се бави усавршавањем поврћа, Катбертсон је од четрнаест врста поврћа добио седамдесет нових варијетета.

И поред страха од краљичиних мађија, сви патуљци осим Бурка очарани су Снежаном.

КОБРИН ОТРОВ

На једног приватној фарми змија у САД, на очиглед неколицине новинара, догодио се следећи случај.

Млади Бил Хаст, који је у својој земљи познат као „фабрикант змијског отрова", стајао је пред кавезом једне кобре и зачикивао је гвозденом палицом. Змија је изгледала мирна, као да не жели да прими борбу. Хаста је то љутило, јер је хтео да гостима прикаже како изгледа кобра кад се наљути. Привукао је руку ближе к њој и опет ју је дражио. Гмизавац је мирно и даље лежао. У једном тренутку, кад је домаћинова пажња малаксала, змија се бацила на његову десницу и пред очима пренеражених људи „фабрикант отрова" задобио је страшан ујед. Новинари су пребледели, неки су пожурили да му укажу помоћ, али је Хаст са осмехом махнуо руком с које је капала крв.

— Без узнемиравања! — рекао је. — На мени постоји бар двадесет ожиљака од уједа кобри и звечарки. Ја сам имун. У току протеклих година редовно сам уносио у организам све веће количине отрова, тако да ми од њега сасвим сигурно не прети никаква опасност.

Захваљујући свом „серпентаријуму", који је подигао у Мијамију, у Флориди, Бил Хаст је данас највећи лиферант змијских отрова у САД. Као што је познато, од кобрина отрова производе се разни лекови, док се отров звечарке употребљава за добијање противотровног серума.

Кад је љута или престрашена, краљевска кобра прети или напада. Врат јој притом набрекне, добијајући облик капуљаче, и она напада невероватном брзином и изненада. Навикнут на овакве залете, Хаст је увек спреман да је у одлучном тренутку шчепа за врат. Чврсто је држећи, он принесе њену главу чаши која је прекривена поклопцем од каучука. Разбеснела змија жели да уједа све што јој се нађе на домаку. Хаст јој радо излази усусрет. Приноси јој чашу, она силовито угриза поклопац од каучука и — отров се слива на дно стакленог суда.

Овакав поступак, и поред очиглeдних незгода, показао се као користан, кориснији од онога помоћу кога се отров добија притиском на змијине жлезде. Наиме, механичко дејство може да изазове обољење жлезда, тако да се оне до краја живота онеспособе за лучење. Хастове кобре дају смртоносну течност једанпут недељно и не трпе ни од каквих последица.

Ухваћен у чаши, отров се суши, потом скупља и шаље у фармацеутске лабораторије, које из њега добијају дрогу против болова. Један од таквих лекова је „Коброксин". Он се у САД даје наместо морфина, кад год треба савладати бол за дуже време. Дејство морфина је брзо али кратко, а, сем тога, он код човека изазива потребу за новим, све већим количинама. Кобрин отров, напротив, делује тек после неколико или више инјекција, које се систематски убризгавају. Од тренутка кад се достигне врхунац уношења отрова у тело, довољно је давати само сасвим мале количине и бол ће се за дуго време сасвим отстранити. Што је нарочито важно, он не делује штетно на организам.

Занимљив је случај који се догодио у Француској 1933 године. Једног дана два француска лекара одлуче да убризгају кобрин отров једној болесници која је имала рак на грудима. Као што се често догађа, болесница је имала оток на руци, тежак шест килограма. Само дан касније по пријему инјекције, оток је потпуно ишчезао. Овај као и други случајеви принудили су лекаре да размишљају о утицају кобрина отрова на циркулацију крви. Међутим, догодио се и један други случај. Болесник који је ослепео услед специфичног излива крви прогледао је после убризгавања кобрина отрова.

Од пре тридесетак година лекари брижљиво испитују дејство кобрина отрова на разна обољења. Но, и поред значајних резултата, сматра се да његово благотворно дејство још није у потпуности испитано.

„Фабрикант змијских отрова" Бил Хаст дошао је и до једног важног закључка који ће добро послужити другим одгајивачима змија. Наиме, често се догађа да кобра, пошто је на вештачки начин избацила отров, започне „штрајк глађу". Да не би на тај начин губила у својој снази, Хаст јој спушта кроз уста, све до желуца, нарочиту цев и кроз њу је храни док змија не почне нормално да једе.

Нови фарови

Да би се спречиле аутомобилске несреће на аутострадама, до којих најчешће долази услед заслепљивања возача фаровима кола која му иду усусрет и услед недовољно дугог снопа светлости, што је нарочито важно код великих брзина, у Америци се сада најозбиљније разматра проблем израде нових фарова. Први аутомобили, произведени још 1902 године, имали су обичне „фењере" с петролеумом, што је било довољно за ондашње брзине. Доцније су дошле ацетиленске сијалице. У оно време домет фарова није био важан, јер су брзине биле мале и, ако је пут био како-тако осветљен десетак метара испред кола, то је било потпуно довољно. Међутим, откако су се појавиле аутостраде и снажна кола с великим брзинама, показало се да је осветљење не само слабо, већ да приликом мимоилажења возила може да дође до несреће. Већ на садашњим колима видимо увучене фарове, да би сноп светлости ишао само напред и да се не би расипао.

Недавно су вршени огледи с новим фаровима, који уопште не бацају светлост на леву страну, већ само право и нешто десно, због читања ознака крај пута, а њихов домет је много већи од досадашњих. Сем тога, нови фарови имају ту добру страну што светле само ниско, те се на тај начин не омета видик возача кад је снег или киша. По мишљењу стручњака, са овим новим фаровима и с хидрауличним кочницама вожња ће бити много сигурнија.

ВЕРОВАЛИ или не...

МАЛА СПОРТИСТКИЊА

Марија Лу Литл из Сан Луиса, у Америци, рођена 1936 године, могла је да трчи на ролшуама кад је имала свега годину дана.

ОДЕЛО ОД ЗМИЈСКЕ КОЖЕ

Питер Грубер из Рочестра, који је умро 1900 године, годинама је носио одело начињено од кожа змија звечарки. Дугмета на његовом оделу била су од змијских крљушти.

ТРИ ХИЉАДЕ ДВЕСТА ДАНА БЕЗ ХРАНЕ

Италијански циркуски артист Ђовани Сући гладовао је тридесет пута по 30 дана и 20 пута по 40 дана. Укупно је провео 3.200 дана без иједне мрве хране.

ЦЕЛОГ ЖИВОТА АКРОБАТИ

Људи из племена Добо, које живи у Белгиском Конгу, морају читаво време док су будни да одржавају у равнотежи један камичак на својој горњој усни. Ови вечити акробати одмарају се само за време сна.

НАРОД КОЈИ ГОВОРИ ДВА ЈЕЗИКА

Припадници племена Конканаст, које живи у индиској провинцији Биџапур, имају два језика. Једним од њих говоре кад се налазе у затвореном простору, а другим се служе ван кућа. Човек који се не придржава овог правила мора да плати одређену, прилично високу, казну.

НАЈДУЖИ СТОНОТЕНИСКИ МЕЧ

Виљем Фоли и Травер Хичинс одиграли су 1935 године једну партију стоног тениса у којој је лоптица прелетела преко мреже 5.056 пута пре но што је један од њих начинио погрешан ударац.

СВЕТЛАН, БОБАН и ЦРНОБРАДИ

ПАЖЉИВО КОРАЧАЈ, ДЕБЕЉКО, ДА СЕ НЕ ПРОБУДЕ!
СТОЈ! КО ИДЕ?
ПА ТО ЈЕ ГУСАР ЦРНОБРАДИ! УКРАО ЈЕ ДЕДА-МРАЗОВУ КАСУ!
НЕЋЕ МЕ ВАЉДА ЈЕДАН ОЛОВНИ ВОЈНИК ЗАДРЖАТИ!
СВИРАЈ НА УЗБУНУ!
К'ОРУЖЈУ! К'ОРУЖЈУ! ЗА РАЗБОЈНИЦИМА!
ЗА ГУСАРИМА! УКРАЛИ СУ ДЕДА-МРАЗОВУ КАСУ!
КУДА НАМЕРАВАТЕ ВАС ДВОЈИЦА?
ОХ!
УХ! АХ!
ЕВО ТИ!
БУУМ!
РАТ-ТА-ТАТ ТАТ!
АУУ!
И ОВО!
ДРЖ'ТЕ СЕ!
БРЗО... КРОЗ ПРОЗОР!
УМАКОШЕ НАМ!
СЛУШАЈ! К... КАКВА ЈЕ ТО БУКА У СОБИ СА ИГРАЧКАМА?
КАО ДА СЕ ТАВАНИЦА РУШИ!
ХЕЈ, ГЕНЕРАЛЕ! ШТА СЕ ДОГАЂА?
ГУСАР ЦРНОБРАДИ ЈЕ УКРАО КАСИЦУ! АЛИ, СТИЋИ ЋУ ЈА ЊЕГА! ЂИ! ЂИ!
ЗАР ВЕРУЈЕТЕ, ГЕНЕРАЛЕ, ДА ЋЕТЕ ГА НА ТОМ КОЊУ ИКАД СТИЋИ!
RUBE GROSSMAN

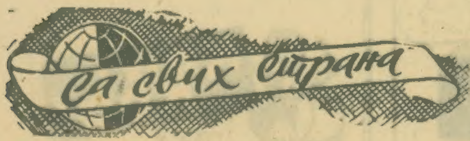

ЈЕДАН ПРЕДАК АУТОМОБИЛА

У историском музеју у Детроиту изложен је необично занимљив предак данашњег спортског аутомобила. Возило има свега два точка и кад је настало добило је име „Би-ауто". Започето да

се гради 1908, било је завршено 1913 године. Мотор, јачине 45 коњских снага, био је први у свету који је имао осам цилиндара. Услед непремостивих тешкоћа при управљању оваквим колима, њихово даље усавршавање било је убрзо обустављено. Машина је стајала 25.000 долара.

✪ ✪ ✪

СРЕЋНА ДЕЦА БРЖЕ РАСТУ

Амерички педагог М. Х. Тејлор тврди да срећни, уравнотежени дечаци и девојчице брже расту од својих несрећних и неуравнотежених другова. Један стручни амерички часопис објавио је резултате испитивања које је Тејлор обавио над хиљаду ђака школе у Мидленду, чији је он директор. Између осталих случајева, у извештају се наводе следећа три примера из којих се види да је рад тројице дечака истог доба старости био условљен разним психолошким препрекама. Први од њих, уравнотежен дечак од једанаест година, ведар, жив и предузимљив, развијао се потпуно нормално и за три године порастао једанаест сантиметара. Други, неки млади преступник, такође живе интелигенције, прве године порастао је само два сантиметра. Пошто је пребачен у нарочиту школу, у којој је главна брига наставника била да правилно образује личност детета, стао је брже да расте и његово здравствено стање јако се изменило набоље. Треће дете, застрашено од школе и другова, првих девет месеци уопште није расло. Пошто је премештен у нарочиту школу, у којој му је указана помоћ, малишан је наставио нормално да расте.

✪ ✪ ✪

АВИОНИ НА СМУЧКАМА

Аеронаутички инжењери све више испитују корист од смучки за хидроавионе. До данас је, истина, израђен само један хидроавион на млазни погон који је снабдевен смучкама, али он неће бити и последњи. Позната фирма „Конвејер" наставља проучавање проблема практичним покушајима

узлетања и слетања овог прототипа у заливу Сан Диего. Сем тога, израђен је и један лаки авион на смучкама кроз које пробијају точкови авиона. Летилица се подједнако успешно спушта на земљу, воду, снег и лед. Ова конструкција не смета апарату у току лета.

✪ ✪ ✪

КОСМИЧКИ ЗРАЦИ „ОФАРБАЛИ" ПАЦОВЕ

Црни пацови који су у балону достигли висину од 30 километара и тамо остали 35 часова, услед космичког зрачења вратили су се на земљу потпуно беле длаке. Ово се вероватно догодило због разарања поткожних ћелија. Прошло је шест месеци откако су пацови и мајмуни направили овај излет у васиону и, сем те „незгоде", на њима се до данас није могла приметити никаква друга промена. Супротно предвиђањима, нервни систем остао им је неоштећен.

✪ ✪ ✪

РАДАР ОНЕМОГУЋУЈЕ СУДАРЕ

Један инжењер пронашао је такав радарски систем који сместа зауставља аутомобил чим се пред њим укаже озбиљнија препрека. Отпремник таласа смештен је испред предње осовине. Сваки предмет између кола и друма, који улази у сноп емитованих таласа, изазива брже или спорије кочење, према томе да ли се препрека налази ближе или даље и да ли се ауто брже или спорије креће. Према извршеним опитима, два аутомобила који јуре један према другом брзином од осамдесет километара на час не могу се сударити чак ни онда ако би возачи то хтели. Али, ако се моторно возило креће брзином до 15 километара на час уређај нема дејства и возач може да маневрише лево или десно.

✪ ✪ ✪

И ПАЦОВИ ПАТЕ

Слично људима, пацови могу да пате и да осећају неспокојство. Опити једног енглеског професора зоологије на универзитету у Глазгову показују да је много пацова мужјака угинуло не због оскудице у храни или због повреда задобијених у међусобним биткама, већ због туге у коју западају побеђени. Сем тога, пацов може да „пресвисне" због пресељења у други, непознат крај.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ШТАМПАЊЕ ПОМОЋУ ЧАЂИ

Амерички хемичар др Хујбнер, испитивао је какво дејство има електрична струја на осетљиву хартију. Једног дана у његовој лабораторији догодио се пожар, а сутрадан, кад је претурао по преосталим хартијама, приметио је да се чађ задржала и „учврстила" баш дуж линија које је описала снага електрицитета пуштена кроз један зашиљен предмет. Према мишљењу др Хујбнера, овај догађај учинио је да се роди нова штампа — помоћу чађи. Она је, уосталом, већ добила прву практичну примену. Помоћу струје и чађи једна радионица израђује планове индустриских цртежа. „Хујбнерова штампарија" употребљава сваку врсту хартије, а за штампање јој служи било чађ, било испаравање црног, црвеног или другог мастила. „Неће више бити штампарија!" — узвикују присталице новог поступка. Скупе машине за слагање замењују обични филмови од 35 милиметара ширине и један пројектор. Помоћу извора електричне светлости добија се на хартији светла слика слова, цртежа или фотографије, преко које долази чађ. Да ли ће, заиста, овај једноставан поступак заменити наше скупе линотипе и велике ротационе машине, још је неизвесно.

МИКРОБИ НА ПРОДАЈУ

„Желите ли да купите микробе-раднике? Ове животињице вредни су радници, који мало траже а много доносе". Државна лабораторија за хемиска испитивања у Тедингтону, у Енглеској, недавно је растурила у виду летака овакве понуде многобројним енглеским привредницима. Каталог Лабораторије садржи 300 врста корисних микроба који „умеју" да производе ацетон, глицерин, витамин Б 12, бутангас, многобројне антибиотике; укупно 39 производа велике индустриске вредности. Највећа заслуга ових микроба састоји су у томе што они прерађују разне отпатке у фабрикама шећера и сапуна, који би иначе остали неискоришћени. Хемичар Блуменфелд, по народности Француз, пронашао је највећи број начина за добијање корисних производа помоћу микроба, али му проналасци још нису стекли право грађанства у његовој земљи.

НОВ ЛЕК ПРОТИВ РЕУМАТИЗМА

У свету је изазвао праву сензацију проналазак једног новог лека против реуматизма. То су, уствари, четири нова лека: алдострон, флуоро-хидрокортизон, метакортандралон и метакортандрацин. Према извештајима лекара, многим болесницима је било знатно боље после узимања ових нових лекова, а комбинација више њих много је ефикаснија од кортизона или хидрокортизона. Поред овог, они немају никаквог другог утицаја на организам.

РАДИО ЗА БИЦИКЛИСТЕ

У Америци је израђен мали батериски радио-пријемник, који се може веома лако наместити на бицикл. Радио је неосетљив на ударе и може да прима станице удаљене до 160 километара.

УМОР ВОДИ ПРСКАЊУ ЧИРА У СТОМАКУ

Болесници који имају чир у стомаку могу бити готово сигурни да до његовог прскања неће доћи у недељу, заправо оног дана кад не раде. Могућност прскања чира повећава се од понедељка и достиже свој максимум у петак и суботу. Поред тога, веома су ретки случајеви прскања чира у току ноћи и у часовима непосредно после буђења. До ових запажања дошао је енглески лекар Џемисон, професор Универзитета у Глазгову и стручњак за ово обољење. По његовом мишљењу, недеља је „сигуран дан" због тога што је тада човек најодморнији. У понедељак он поново почиње да се замара, а у петак је већ веома уморан. Према томе, закључак је овај: умор води прскању чира у стомаку.

АТМОСФЕРА НА ПЛАНЕТАМА

Амерички научник др Кинг, из Аеронаутичког центра за истраживање, на основу прелامања сунчевих зракова кроз атмосфере појединих планета створио је своју теорију о атмосферама на планетама. Према њему, атмосфера на Марсу је готово непокретна. Међутим, на Венери ваздух има температуру од неколико стотина степени, што проузрокује велике атмосферске непогоде и непрекидне олује, које заклањају Венерину површину.

САКУПЉАЊЕ ЗАПАЉИВОГ ГАСА У РУДНИЦИМА

Упркос разним мерама сигурности које се предузимају у рудницима, с времена на време догађају се несреће и у њима губе животе радници у окнима услед појаве запаљивог гаса. Зато органи који воде рачуна о заштити живота у француским рудницима раде на томе да пронађу корисније методе заштите но што се данас употребљавају. Један од таквих нових метода јесте и откривање опасних гасова помоћу нарочитог радарског уређаја. Примећено је да присуство експлозивног гаса утиче на растурање звука кроз ваздух. На тај начин, чим се открије скровиште таквог гаса, он се спроводи на површину помоћу димних цеви и ту се „хвата" у специјалне судове. Прикупљен, гас се може запалити у слободном простору, али неки хемичари већ се носе мишљу да га спроводе у пећи у којима би његово сагоревање било искоришћено за какву производњу.

ПУШАЧИ ПАСУЉА

У Бразилији је пронађена једна махунаста биљка, врло слична пасуљу, чији је латински назив „кроталариа хунцеа", од чијег се влакна израђује одличан папир за цигарете. Сагоревање овог папира не делује штетно на организам и не изазива стварање рака, јер у последње време, изгледа, све је више лекара који мисле да рак код пушача не изазива сагоревање дувана, већ папира.

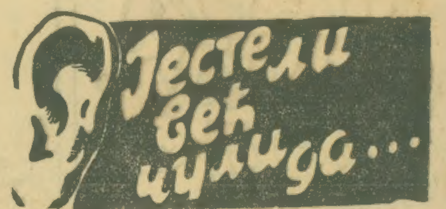

...борбе с биковима арапског су порекла. Према историским подацима, маварске војсковође и шпански витезови борили су се, јашући на коњима, против разјарених бикова.

...у доба императора Константина, Рим је имао 856 јавних купатила, док је Париз за време Луја XIV имао свега два.

...Хипарх, највећи астроном Старог века, први је почео да одређује и обележава положај места на земљиној кугли помоћу географске ширине и

дужине. Као место проласка првог меридијана он је узео острво Род, зато што је на том острву највише радио и писао.

...руже су се први пут појавиле у Европи око 750 године пре наше ере. Грци и Римљани постали су веома брзо вешти одгајивачи ружа. Тако Плиније помиње један врт у Риму у коме је било преко сто врста ружа.

...римски императори имали су на својим галијама централно грејање и чесме с топлом и хладном водом.

...у почетку своје историје, Грци су приликом обеда седели за столом. Судећи по

Хомеровим делима, они су седели сваки за засебним столом, као касније Германи, док им је табла стола истовремено служила као тањир. Обичај лежања за време обеда Грци су примили са Истока.

...асирски владар Асурбанипал први је успео да однесе из Египта два велика обелиска. После њега сви освајачи Египта сматрали су за своју дужност да као трофеј понесу у своју земљу бар по један обелиск. Асурбанипал је пренео та два обелиска у Ниниву још у седмом веку пре наше ере.

...судећи по фосилима мрава сачуваним у комадима ћилибара, ови инсекти су још пре 30 милиона година живели у великим заједницама и још тада су „знали" за поделу рада.

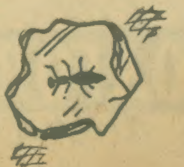

КВАДРАТ И ТАЧКЕ

У овом квадрату налази се 16 црних тачака. Треба повући шест правих линија па да све тачке буду повезане, али се притом не сме пролазити двапут истим правцем. Међутим, линије се могу сећи међусобно, као и са странама квадрата.

Ако не можете сами да решите овај задатак, помоћи ће вам решење на слици 2.

»НЕВИДЉИВА« МАРАМИЦА

Ова лепа друштвена игра састоји се у тражењу џепне марамице. Али, она није завучена у неки угао, под сто или у фиоку, него стављена на видно место, тако да је свако може видети. Ипак неће је видети онај ко не познаје ову игру.

Сви осим посвећених у ствар треба да оду у другу собу, а кад се врате треба да траже марамицу. Још једном се нарочито нагласи да она није сакривена и да је свако може видети ако само мало боље отвори очи. Али, сви ће дуго тражити по целој соби и неће ништа наћи. Наравно, они који знају где је марамица од срца ће се смејати.

Ево како се то ради. Узмите један свећњак, савијте чврсто белу марамицу и гурните је унутра, тако да равна страна дође напред. Упалите једну шибицу и одмах је угасите, па је забодите у марамицу, да нагорели крај вири напоље. То ће много личити на стеаринску свећу са фитиљем. Ретко коме ће пасти на памет да је то марамица, а не свећа.

Где је дресер?

На слици се виде само две дресиране животиње. Али, кад повежете линијом све бројеве од 1 до 42 видећете и ко их дресира.

Водоравно: 1) упитна заменица; 3) гасовито стање воде; 5) град у Италији; 7) нагризање стена механичким или хемиским путем; 9) орган чула вида; 10) биљна течност; 11) предлог; 12) врста першуна; 14) иницијали енглеског књижевног критичара (1861—1922); 15) усов; 18) врста дрвета; 19) планина у Босни; 21) показна заменица; 22) мера за површину; 23) предлог; 25) језеро у Северној Америци; 27) печат; 28) заразна болест; 31) јак источни ветар; 32) превозно средство; 33) домаћа животиња.

Усправно: 1) боја у картама; 2) део пушке; 3) део прибора за писање; 4) биљка чије семе служи као зачин; 5) самогласник; 6) држава у САД; 7) птица певачица; 8) енглеска мера за површину; 12) извештај о приспећу робе; 13) острво у Средоземном Мору; 16) телефонски позив; 17) јужно воће; 19) део хода; 20) један континент; 21) спортска екипа; 24) господар (турц.); 26) место у Срему; 27) течан метал; 29) пољопривредна алатка; 30) део плуга.

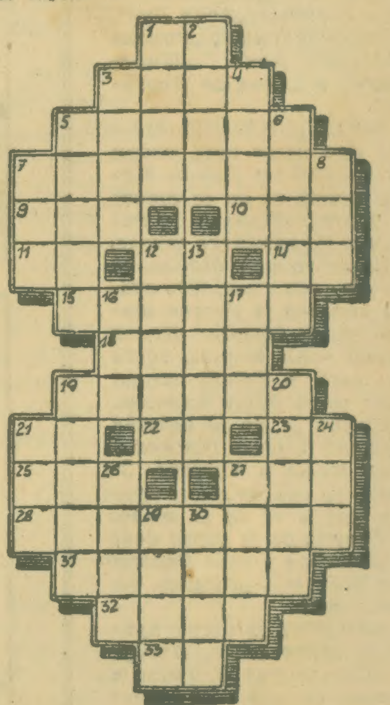

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) моис; 5) Тетово; 7) Пети; 8) Емс; 10) Агаси; 12) ал; 13) Нант; 15) Ин; 17) корак; 19) пар; 21) Зама; 22) Ресава; 24) овде; 25) Арг; 27) Лаура; 29) ар; 30) тело; 32) Ву; 34) Земун; 36) ал; 38) мена; 39) малага; 41) кана.

Усправно: 1) метан; 2) отисак; 3) По; 4) све; 5) тег; 6) она; 7) Палић; 9) слика; 11) иноза; 14) трава; 16) Нарва; 18) амара; 20) редут; 23) Серез; 24) олива; 26) грана; 28) Алеман; 31) омега; 33) Улм; 35) Ума; 37) так; 40) ла.

ПАЈА ПАТАК

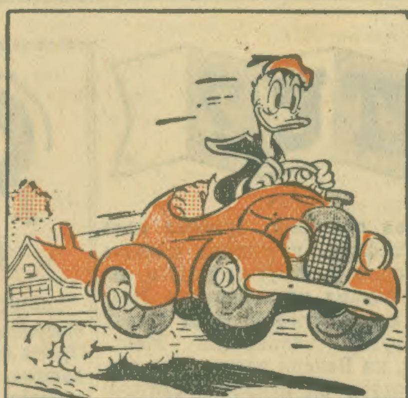

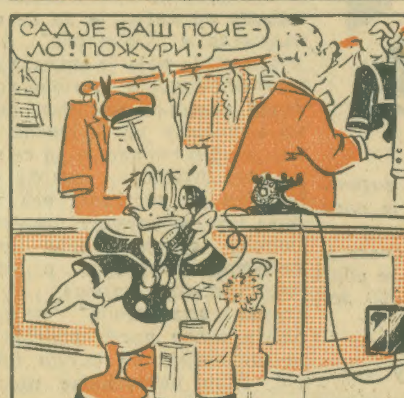

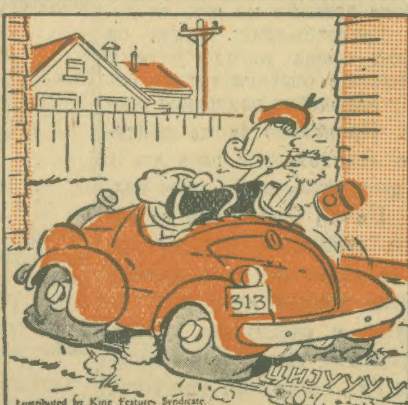

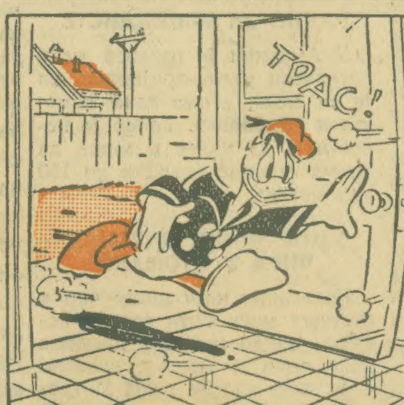

САТ РЕКОРДЕР

— Како ради часовник који сам ти поклонила за рођендан? — пита Белка Влају.

— Одлично! Рекордерски! Осамдесет пет минута на сат!

ИСЦРПНО ОБАВЕШТЕЊЕ

— Молим вас, колико километара имам још да пређем до Високог Села ако наставим у овом правцу? — пита један путник Попаја.

— Ако наставите тако, нешто мало мање од 40.000 километара. Али, ако се окренете и пођете у супротном правцу стићи ћете у Високо Село за 15 минута.

СРЕЋАН ЧОВЕК

— Е, баш је овај Хорације срећан човек, — вајка се Шиља. — Нема ни месец дана како се осигурао против несрећних случајева а данас га је већ прегазио аутомобил!

ПРИЈАТНО ИЗНЕНАЂЕЊЕ

Паја: Ових дана приредићемо суседима једно врло пријатно изненађење.

Мики: Збиља? Сигурно се селите!

Који је ОДГОВОР тачан

„ВОДЕНИЦУ НА ФЛОСИ“ написао је:
Чарлс Дикенс
Џорџ Елиот
Валтер Скот
Александар Дима

У БУРЕТУ ЈЕ СТАНОВАО чувени Грк:
Аристотел
Софокле
Диоген
Аристофан

РЕКА МИСУРИ тече кроз:
Канаду
Мексико
Сједињене Америчке Државе
Бразилију

ОДГОВОР:

„ВОДЕНИЦУ НА ФЛОСИ“ написао је Џорџ Елиот (1819—1880). То је псеудоним славне енглеске романсијерке Мери Ан Еванс (по удаји Крос). Поред овог дела написала је и следећа: „Адам Бид“, „Сајлез Марнер“, „Ромола Феликс Хот“, „Мидлмарч“ и „Данијел Деронда“.

ДИОГЕН КИНИК (413—323 пре наше ере), родом из Синопе на Црном Мору, прича се да је живео у бурету. Оснивач је киничке филозофске школе, која је то име добила од грчке речи кион, што значи пас, јер је Диоген живео веома оскудно. Прича се да осим капута, торбе за хлеб и једног штапа није имао друге имовине. Сматрао је да је највећа мудрост живети без икаквих жеља и потреба. За њега су везане многе приче, као и та да је живео у бурету, да је усред дана с фењером у руци тражио по атинским улицама човека итд.

МИСУРИ је десна притока Мисисипија. Извире из Стеновитих Планина и улива се код места Сент Луја. Дуга је 3.765 километара. Тече кроз државу Мисури, која се налази у САД.

Пустоловине малога Џонија и Кинеза Шанг-Лина

ПОБЕГЛИ СМО ИЗ ДВОРЦА... АЛИ, ШТА ЋЕМО САД?

НЕ ЗНАМ, ЏОНИ... КАД БИСМО БАР ИМАЛИ КАКАВ ЧАМАЦ...

АКО НЕ НАПУСТИМО ОВО ОСТРВО ШТО ПРЕ, КЕПЕЦИ ЋЕ СЕ СЕТИТИ НА КОЈИ СМО НАЧИН ПОБЕГЛИ, ПА ЋЕ НАС УХВАТИТИ И ПОБИТИ.

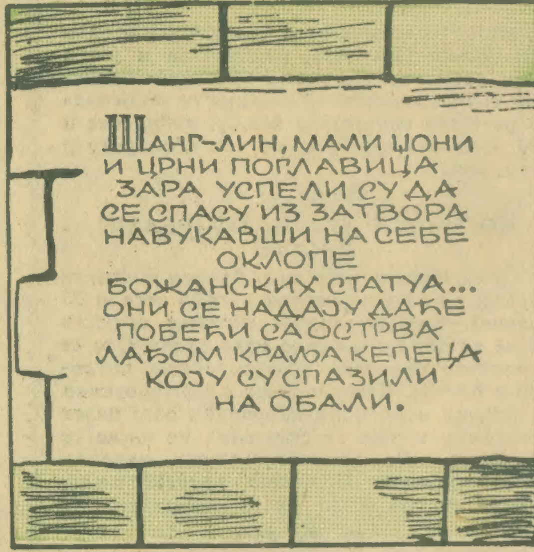

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика“, Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-Т-82, пошт. фах 124 — Претплата за нашу земљу: годишње 700, полугодишње 350; за иностранство: годишње 1.000, полугодишње 500 динара. Рукописи се не враћају